

# EURÁZSIA KORSZAKA

HORVÁTH LEVENTE

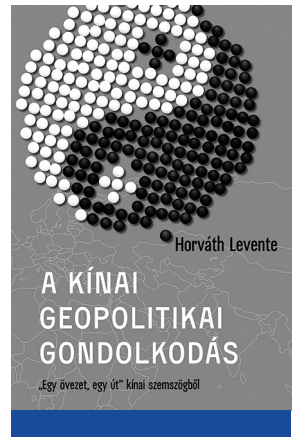
A 21. században egy új világrend kialakulása körvonalazódik az ázsiai országok gazdasági és politikai megerősödésével. Az elmúlt években egyre többször hallhattuk európai és magyar politikusoktól és szakértőktől egyaránt, hogy az atlanti korszaknak vége, s eljött Eurázsia korszaka. Emellett a médiában is egyre trendibb szavakká váltak a világrend és geopolitika fogalmak. De mi is mindezek között az összefüggés, és mi zajlik éppen a nagyvilágban? Mi várható a jövőben?

## INFORMÁCIÓS BUBORÉKOK

Amennyiben ténylegesen meg akarjuk érteni a nagyvilágban zajló változásokat, először meg kell érteni és el kell fogadni, hogy a világban különböző információs buborékok vannak. Mi magunk a nyugati információs buborékba születtünk bele, ebben növünk fel, és ezt látjuk, halljuk a mindennapi életben, ezek alakítják a véleményünket és gondolatainkat a világ többi részéről. A hollywoodi filmekben gyerekkorunk óta azt látjuk, hogy az Amerikai Egyesült Államok megvédi a világot a gonosztevő oroszoktól, araboktól és kínaiaktól. Érdekes, hogy az elmúlt években Kína már semleges szereplőként jelent meg az amerikai filmekben, hiszen a kínai filmpiac hatalmas, meg kell őket is nyerni. Ahogy nekünk megvan a nyugati információs buborékunk, úgy minden más nagyobb régióknak vagy akár civilizációknak is megvan a saját információs buborékja, az abban születő és felnövő emberek gondolkodása más értékek alapján van befolyásolva, vezetve. Ez nem egy probléma, nem is baj, ez tény. A különböző (civilizációfüggő: afrikai, iszlám világhoz tartozó, kínai, latin-amerikai, nyugati és orosz) információs buborékok között nincs különbség, hogy melyik a jó vagy rossz, melyik a jobb vagy rosszabb, nem fekete-fehér ez a kérdés sem.

Ahhoz, hogy jobban megértsük a világ történéseit, és megfelelően felkészüljünk a világrendi átalakulásokra, az új világrendre, fontos, hogy kilépjünk a komfortzónánkból, azaz a saját információs buborékunkból, és betekintünk más információs buborékokba. Nem szabad csak nyugati szemüvegen keresztül, nyugati terminológiákkal vizsgálni a világot, és nem szabad más információs buborékok híreit „propaganda” címszóval megbélyegezni és megse hallgatni. Ugyanis a valóságot általában a különböző információs buborékok összeadásával, majd átlagolásával kaphatjuk meg, azaz a közéletet kell választani – ahogy azt Horatius és Konfuciusz is hirdette.

Az alábbiakban konkrét példákon keresztül is láthatjuk az információs buborékok közötti különbségeket. 1) A nyugati információs buborékunkban



Horváth Levente: *A kínai geopolitikai gondolkodás* (2022)

**Eurázsiai fúzió** – Eurázsia déli és keleti felének infrastrukturális összekapcsoltsága  
(Shutterstock)

hetekig különböző elemzéseket, híreket, interjúkat olvashattunk arról, hogy az Amerikai Egyesült Államok felett megjelent egy kínai hőlégballon, amelyet az USA kémkedéssel vádolt, ezért végül le is lőtték. Erről az eseményről a többi információs buborékban nem jelent meg hír, vagy csak egy-két napig volt olvasható egy-egy tájékoztató leírás. 2) A nyugati információs buborékunkban szintén egy-két napig volt hír, hogy az Egyesült Államok dán közreműködéssel lehallgatta Angela Merkel akkor hivatalban lévő német kancellár, egy USA-szövetséges ország első számú vezetőjének magántelefonját. Ellenben az orosz és kínai információs buborékban és más régiókban is napokig ettől volt hangos a sajtó. Számptalan, a fentiekhez hasonló példát hozhatnánk. De természetesen ebben nincs semmi meglepő, a történelem során mindig így volt, a vezető hatalmak írták az adott ország vagy régió híreit, ezzel irányították az emberek gondolkodását. Az ókorban a különböző birodalmaknak is megvolt a saját gondolatosságuk, például a Kínai Birodalomban a határon túli népeket mind barbároknak nevezték, de Európában is lenézték a többi a civilizációt. A 21. századra a teljes globalizációval és digitalizációval összefonódtak az információs buborékok, és a világok között kialakult egy információs háború, amelyben a fegyverek közé tartozik egymás démonizálása és a dezinformációk terítése. Ha a valóságot szeretnénk megismerni, akkor – Seneca gondolatait idézve – „hallgattassék meg a másik fél is”.

## CIVILIZÁCIÓK ÖSSZECSAPÁSA

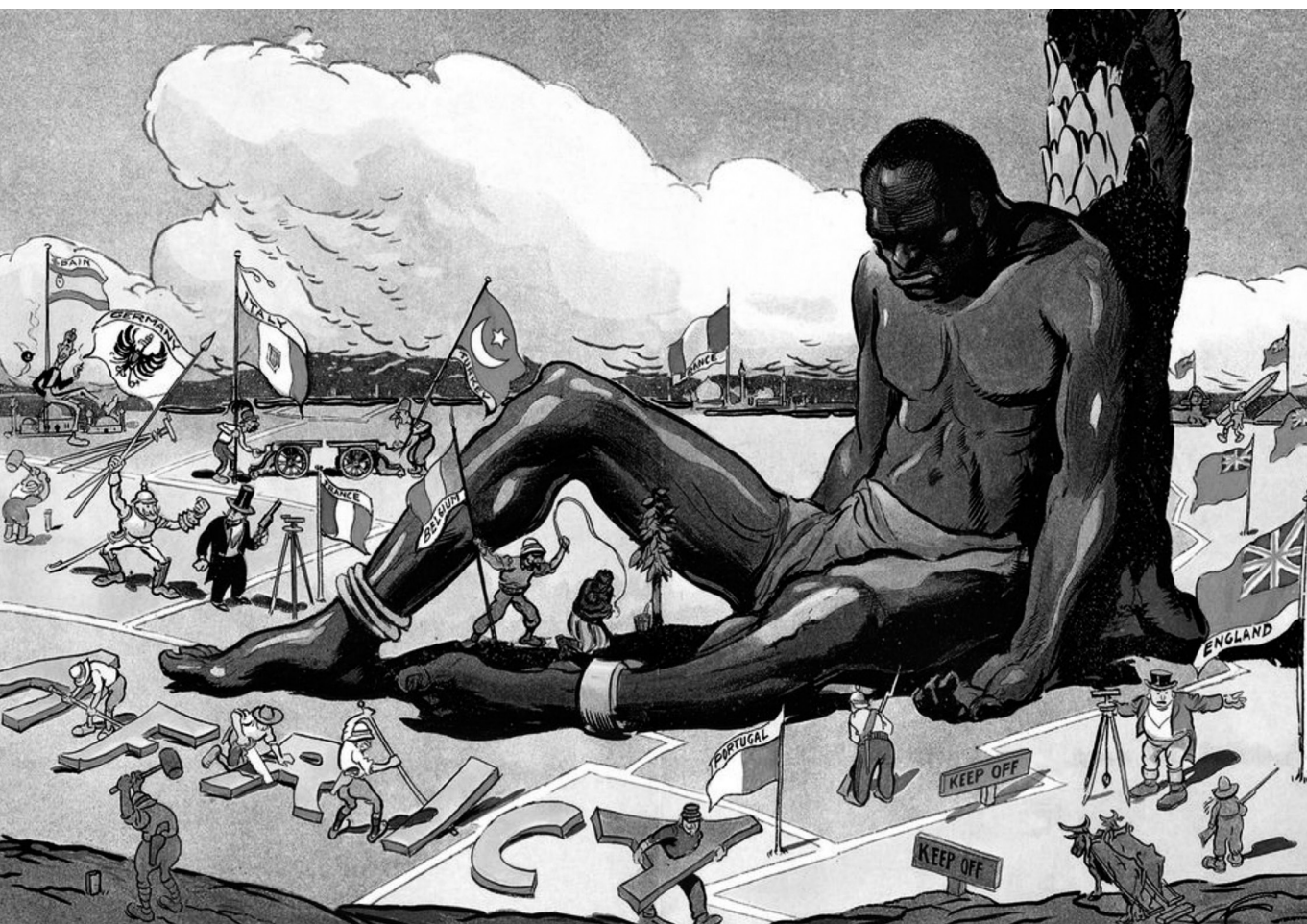
A világon a mi nyugati civilizációnkon kívül még legalább nyolc – afrikai, buddhista, hindu, iszlám, japán, latin-amerikai, ortodox keresztény, sino –, de egyes kutatók szerint akár 13 civilizációt is megkülönböztethetünk. Az emberiség történelme során minden civilizáció különböző fejlődésen ment keresztül, amit kezdetben nagyban befolyásoltak a földrajzi adottságok, így az éghajlat, a domborzat, a növényzet és egyéb természeti erőforrások. Az első civilizációk mind folyók menték alakultak ki – Egyiptom a Nílus, Mezopotámia a Tigris és Eufrátesz, Kína a Sárga folyó mentén. Az egyes civilizációkon belül azonban a „kis” távolságok is nagyban tudják befolyásolni az országok közötti különbségeket, gondolhatunk itt a dél-európai és az észak-európai életmódokra. Míg délen a melegebb éghajlat miatt sziesztáznak a déli órákban, addig az északi szomszédokra nem jellemző ez. Ebből fakadóan – hibásan – olyan gondolatok is elterjedtek az északi országokban, hogy a déli nemzetek lustábbak, holott csak más a napi rutinjuk.

Ha ezek a kisebb távolságok még egy civilizáción belül is ekkora különbségeket tudnak okozni, el lehet képzelni, hogy az Európától nyolcezer kilométerre fekvő Kína vagy a délkelet-ázsiai szigetvilág is teljesen máshogy fejlődött. A földrajzi adottságokból fakadóan a különböző civilizációk más történelmi háttérrel és időbeli fejlődéssel, más kulturális és vallási hagyományokkal rendelkeznek, ami a politikai és társadalmi struktúrákat is máshogy befolyásolta, ezáltal hatalmas ideológiai különbségek, nyelvi és kommunikációs eltérések is vannak. Ezekből kifolyólag minden civilizációnak megvan a saját gondolkodásmódja, amellyel egy-egy történésre máshogy reagálnak. A történelem során számtalan példát láthatunk ilyen gondolkodásbeli különbségekre, az egyik legszembetűnőbb, hogy míg a nyugati civilizációban az egyén, addig keleten a közösség a legfontosabb.

De konkrét történelmi példával élve a gyarmatosítás emelhető ki: Kína már az 1400-as években hatalmas, több száz hajóból álló flottákkal járta be Délkelet-Ázsiát, sőt egészen Afrikáig eljutott. Hatalmas technológiai fölényrel rendelkezett, Kína adta a világ GDP-jének 25–30 százalékát, mégsem gyarmatosította a különböző országokat. Ellenben száz évvel később, mikor a nyugati országok elindultak felfedező útjukra, a technológiai fölényüket kihasználva gyarmatosításba kezdtek.

Ez a gyarmatosítás volt az, ami a 21. századra Samuel P. Huntington szerint elhozta a „civilizációk összecsapását”. A *Civilizációk összecsapása és a világrend*

» minden civilizációnak saját gondolkodásmódja van



### Megaláztak és megszorítottak –

A 20. század eleji afrikai gyarmatosítás ábrázolása a *Puck* magazinban, 1911 (Library of Congress)

*átalakulása* című művében arra figyelmeztet, hogy a 21. századra a különböző civilizációk gazdaságilag és politikailag is megerősödnek, és a gyarmatosító, hegemon nyugati civilizáció ellen fordulhatnak, ugyanis megelégtették a Nyugatot több száz éves hatalmaskodását felettük. És valóban: a nyugati nagyhatalmak elfelejtették, hogy régebben még törekedtek a kölcsönös megértésre és tiszteletre. A jezsuita szerzeteseknél például kötelező volt a kínai misszióra készülő papoknak a kínai nyelv és kínai kultúra elsajátítása. A jezsuita szerzetesek kínai nyelven Lao-ce, Konfuciusz és más ókori kínai bölcsek műveiből idézve adták át a kínaiaknak Jézus tanításait. Ma már azonban a nyugati világ nagyhatalmai meg se próbálják megérteni a többi civilizációt, sőt felsőbbrendű attitűddel oktatják ki őket. Ezt bizonyítják az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviseletojének, Josep Borrellnek 2024-ben a jövő diplomatáinak tartott előadásában elhangzottak is, miszerint Európa egy kert, ahol minden működik, a világ többi része pedig dzsungel, amely betörhet a kertbe, és ezt falakkal sem tudjuk megvédeni, ezért a kertészeknek – a jövő diplomatáinak – kell a dzsungelba mennie.

A 20. század elejére a Föld területének negyötöde, azaz a világ civilizációinak nagy része gyarmati uralom alá került. Az újabb gyarmatosító nagyhatalmaknak már nem jutott elég szabad terület, ezért a gyarmatok újrafelosztására törekedtek, ez volt az I. világháború egyik kiváltó oka is. Mára azonban a gyarmatok függetlenné váltak, a civilizációk felszabadultak a nyugati elnyomás alól, és saját társadalmi berendezkedésük, gazdasági beállítottságuk, kultúrájuk és hagyományaik szerint saját fejlődési útra léphettek, aminek köszönhetően hatalmas gazdasági fellendülés figyelhető meg az ázsiai országokban. A gazdaságilag, politikailag és katonailag is megerősödött ázsiai országok a világrend megreformálását és a Nyugat dominálta unipoláris világrend helyett egy multipoláris világrendet követelnek.

## ATLANTI KORSZAK – A RÉGI VILÁGREND

A világrendnek nincs egzakt definíciója, sokféleképpen értelmezik, használják. A világrend jelentéstartalmát evidenciaként kezelik: ez a világ rendje, amit közösen írtak, és mindenki elfogad. A nemzetközi szakirodalomban sem találjuk a világrend pontos megfogalmazását, habár sokan foglalkoznak vele. Henry Kissinger amerikai diplomata *Világrend* című művében több mint négyszáz oldalon boncolgatja a világrenddel kapcsolatos gondolatokat. Kissinger szerint a világrend alapjait a 17. századi harmincéves háború lezárásával, az 1648-as vesztfáliai békével alapozták meg. De mi volt előtte?

A történelem során a különböző ókori birodalmak és civilizációk egymástól elzártan születtek, fejlődtek, éltek fénykorukat, majd kezdtek hanyatlani, végül tűntek el vagy újultak meg. Mindegyik civilizációnak megvolt azonban a saját istenképe és a saját elképzelése a világról, azaz önálló, saját világrenddel rendelkezett. A Kínai Birodalom, mint az egyetlen folytatólagos civilizáció, amely ötezer éve fennáll, egy teljesen Kína-centrikus világképet alakított ki, amelyben Kína a mindenség közepe, Kínán kívül pedig mindenki „barbár” – ezért sem voltak gyarmatosítási szándékaik. Nem hiába nevezik magukat jelenleg is kínaiul a „középső országnak”, amely megfogalmazást a későbbiekben a nyugati világ „középső birodalomként” át is vett.

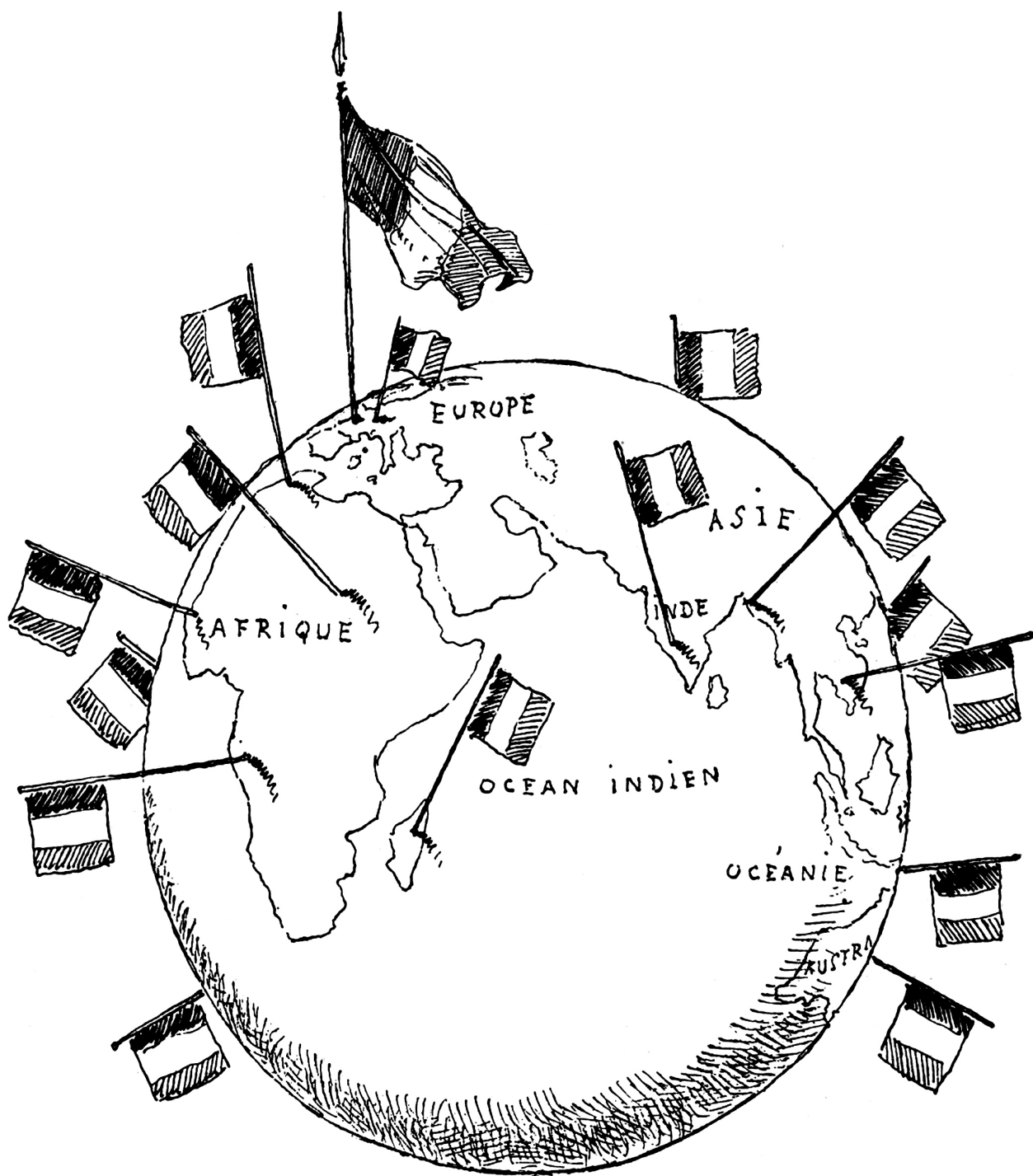
Minden birodalomnak megvolt a saját elképzelése a világrendről, azonban mivel az ókorban még nem volt a civilizációk között átjárhatóság, kiépített infrastruktúra – hosszú hónapokig tartó utazással lehetett elérni egyikből a másikba járhatlan utakon –, ezért nem tudott kialakulni egyetlen világrend. De a konnektivitás gondolata már az ókorban is megszületett, minden birodalom kelet–nyugat irányba terjeszkedett, hogy a saját világrendjét kialakítsa nagyobb térben. Így volt ez a Római Birodalommal, az ókori görög államokkal – melyet később a Római Birodalom bekebelezett –, a Perzsa Birodalom terjeszkedésével – amely Nagy Sándor halálát követően a Szeleukida Birodalomban csúcsosodott ki – és a Kínai Birodalommal is, amely a földrajzi határokon belülre tervezte meg az országát. Mikor a birodalmak már összeértek, megkezdődött a civilizációk közötti cserekapcsolat, ezzel létre is jött az ókori Selyemút, amely a mai konnektivitás és globalizáció gyökere, ugyanis a Selyemúton nemcsak árukereskedelem zajlott, hanem a kultúrák, innovációk és vallások is ezen keresztül terjedtek, ami nagyban hozzájárult a birodalmak és a különböző civilizációk fejlődéséhez.

Az évszázadok során a szárazföldi Selyemút mentén birodalmak jöttek-mentek, a technológia fejlődésével pedig megnyíltak a tengeri selyemutak is, ami a szárazföldi útvonalak háttérbe szorulását is eredményezte. Emellett az Oszmán Birodalom terjeszkedése és a szárazföldi kereskedelmi útvonalak feletti felügyelet átvételével és kemény megvámoltatásával is egyre kedvezőtlenebbé és drágábbá vált a szárazföldi Selyemút, továbbá Európa a korai fontos nyersanyagból kezdett kifogyni – a magyar aranybányák is kiürülőben voltak –, ezért az európai államok között egyre feszültebb lett a verseny újabb területekért, nyersanyagért, árukért.

A fokozódó verseny folytán a tengeri nagyhatalmak kerültek előnybe, hiszen a tengeri útvonalakkal megindulhattak a tengeri selyemutakon, hogy további kereskedelmet folytathassanak a távoli országokkal, köztük elsősorban Indiával és Kínával. Ezzel ki tudták kerülni a veszélyessé és drágává vált szárazföldi útvonalakat, elindultak a modern és nagyobb teherbírású tengeri karavánok. Az európai kereskedők a már korábban kialakult tengeri selyemutakon indultak meg, ugyanakkor azokat ki is bővítették újabb útvonalakkal, aminek köszönhetően többek között felfedezték az amerikai kontinentet. A „nagy földrajzi felfedezések kora” elnevezést később találták ki a történészek, hiszen jobban hangzik, mint a gyarmatosítás. Mindenesetre az európai nagyhatalmak célja továbbra is a konnektivitás és a globalizáció elérése volt, azaz hogy minél több országgal tudjanak kereskedelmi kapcsolatokat fenntartani, ezáltal az innováció, a tudás és a különleges áruk további cserélődésével újabb fejlődést eszközölhessenek. Miután azonban a nyugat-európai országok felmérték

a gyarmatosítás  
a globalizáció  
egyik fajtája





technológiai fölényüket a különböző régiókban, országokban, szigeteken, a kezdeti kereskedelmet felváltotta a gyarmatosítás, amely tulajdonképpen ugyancsak a globalizáció egyik fajtája, hiszen a gyarmatosító országok hatalmas kereskedelmi uniókat hoztak létre az elfoglalt államokkal.

A gyarmatosító államok mellett a saját kultúrájukban kialakult világrendet is terjesztették vagy éppen rákényszerítették a gyarmatosított államokra. Így jutottunk el a 17. századig, amikor is a már az említett harmincéves háború végén az európai országok megalkották a világrend alapjait. Kétszáz évvel később Arany János a *Civilizáció* című, 1877 után írott versében röviden és tömören megfogalmazta, hogy tulajdonképpen mi is volt korábban, s mi változott a világrend szabályainak lefektetésével:

**Globalizáció –**

A francia gyarmatbirodalom elemeit ábrázoló rajz a 19. század végén (X)

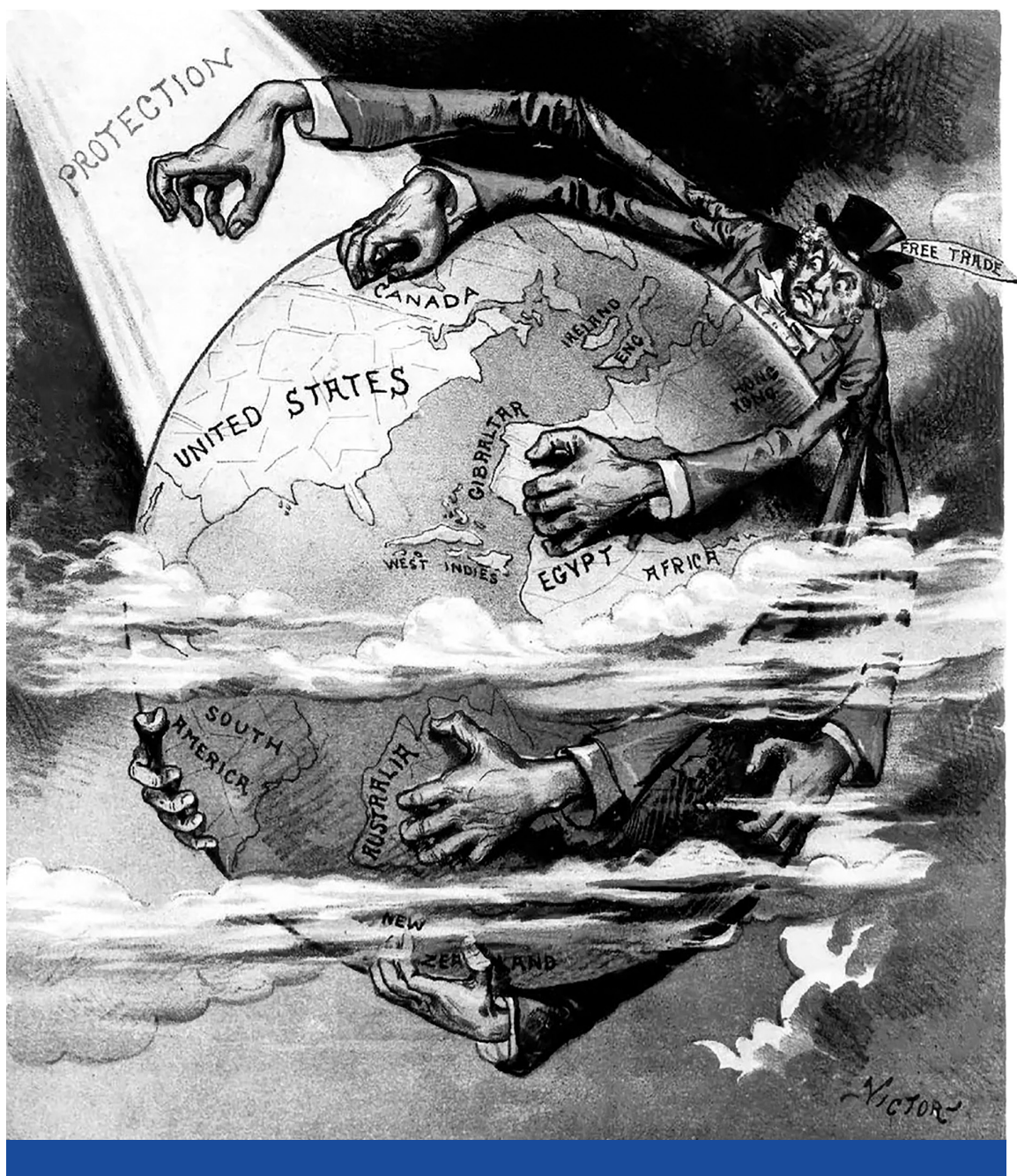
Ezelőtt a háborúban  
Nem követtek semmi elvet,  
Az erősebb a gyengétől  
Amit elvehetett, elvett.

Most nem úgy van. A világot  
Értekezlet igazgatja:  
S az erősebb ha mi csinyt tesz,  
Összeül és – helybehagyja.

A vers a napjainkban, a 21. században is tűpontos leírása a jelenleg uralkodó világrendnek.

Más szempontból pedig, ha mélyebben megnézzük, hogy a harmincéves háborúban kik vettek részt – csak európai országok –, akkor jól látható, hogy a békével nem a világrendet, hanem a nyugati gondolkodásban élő s neki megfelelő nemzetközi rendet fektettek le, amellyel a világot egymás között felosztották, úgy mint korábban a spanyolok és portugálok egymás között az alcáçovasi,

**Világhegemónia** –  
A Brit Birodalom  
a szabadkereskedelem  
révén uralkodik a Földön,  
*Judge* magazin, 1888  
(Reddit)



a tordesillasi és a zaragozai szerződésekkel. Az 1914–1918 között zajló I. világháborút is a világ háborújának tekintjük, holott leegyszerűsítve az is az európai nagyhatalmak érdeklődéseinek következtében robbant és a világ újrafelosztása miatt tört ki, ráadásul főként Európában is zajlott. Európán kívül a világ egy része a gyarmatokon keresztül, tehát az európai fennhatóság miatt kényszerült bele a háborúba. A II. világháború is az európai nagyhatalmak versengéséből alakult ki, tulajdonképpen a Nyugat saját berkein belül dúló viaskodásról szólt, bár már ázsiai szövetségekkel kiegészülve. De végső soron mindkét esetben a nyugati nagyhatalmak döntöttek a világ országainak határainról, azaz ők osztották fel továbbra is a világot. A világháborút követte a hidegháború, amely bipoláris világrendet jelentett, majd a Szovjetunió összeomlásával egy USA dominálta unipoláris világrend jött létre.

Graham Allison harvardi professzor *Háborúra ítélve* című művében megvizsgálta az elmúlt ötszáz évben a regnáló és a felemelkedő nagyhatalmak közötti rivalizálás kérdését a Thuküdidész által írt *A peloponnészoszi háború* című mű alapján, amely Spárta és Athén háborúzását mutatja be. „Athén felemelkedése és az ezáltal Spártában keltett félelem tette a háborút elkerülhetetlenné” – erre az idézetre hivatkozva Allison megalkotta a „Thuküdidész csapdája”-konceptiót, amely alapján azt vizsgálja, hogy háborús vagy békés úton történtek a hatalomátvételek a történelem során. Allison szerint megállapítható, hogy egyrészt az elmúlt 16 alkalommal mindössze csak négyszer volt békés átalakulás, azonban a békés hatalomátvétel során is számos *proxyháború* volt megfigyelhető. Például a hidegháborút is a békés kategóriába sorolja, de nem kevés, helyettesítők révén vívott fegyveres küzdelem zajlott több ország (nem hivatalos) részvételével (mint például a koreai és a vietnami háború).

Röviden: az elmúlt ötszáz évben tulajdonképpen nyugati nagyhatalmak küzdöttek a hatalomért, a világ többi része nem vett részt ebben a versenyben – lévén gyarmati elnyomásban voltak. Az elmúlt félezer évben tehát egy nyugat-európai országok által dominált, unipoláris világrendet láthattunk, amelyben a nyugati nagyhatalmak igencsak elkényelmesedtek, ennek következtében gyakorta tekintik a nyugati világot felsőbbrendűnek, ebből kifolyólag lenézik a többi civilizációt. Ezen civilizációk azonban most világreformokat követelnek, amelyek alapján az 21. században a jelenlegi, USA dominálta világrend egy multipoláris világrenddé alakulna át. De milyen is az a multipoláris világrend?

## MULTIPOLÁRIS VILÁGREND

Egy-egy régióban a leggazdagabb és legfejlettebb állam határozta meg az adott régió nemzetközi kapcsolatrendszerét, amely a gyarmatosítással és globalizálódásával már az egész világra kivetült. Érdekes hát megvizsgálni a világgazdaság változását az időszámításunk kezdetétől!

Időszámításunk kezdetétől a nyugati erőszakos gyarmatosításig Kína és India adta a világgazdaság 60 százalékát, míg a Római Birodalom mindösszesen csak 3-5 százalék körül teljesített. A nyugati nagyhatalmak megjelenésével Kína és India is hanyatlásnak indult. A világ GDP-eloszlásából jól látható, hogy a hidegháború két nagyhatalma, az Egyesült Államok és Oroszország is a többi nagyhatalomhoz képest kiemelkedő gazdasággal rendelkezett, s mivel az USA nemcsak a GDP, hanem a technológia és katonai erő szempontjából is kimagaslott, ezért végső soron győztesként jött ki a kétpólusú világrend harcából. Kína az 1978-as „reform és nyitás”-politika meghirdetését követően negyven év alatt gazdasági csodát hozott létre, és egyre nagyobb súllyal rendelkezik a világgazdaságban, de emellett a technológiai, katonai és egyéb megatrendekben is Amerikával vetekszik. A Thuküdidész csapdája elmélet szerint a kínai fejlődési vonal növekedésével egyre közelebb kerül az amerikai vonalhoz, ebből kifolyólag elérkezünk az elmúlt ötszáz év 17. hatalmi harcához. A jövő kérdése, hogy a jelenlegi átalakulás békés vagy háborús lesz-e. Mindenesetre már most igen sok *proxyháborút* láthatunk a világban (orosz–ukrán háború, közel-keleti konfliktusok).



### Több pólus –

A multipoláris világrend  
lehetséges főszereplői

(Forrás: a szerző kutatása alapján  
Érsek-Csanádi Alexandra  
szerkesztésével)

A gyarmatosítás előtt már láthattunk egy multipoláris, többpólusú világot – habár akkor elszigetelten éltek a birodalmak. Hasonlóan egy multipoláris, azaz többpólusú világrendet követelnek az ázsiai országok, a volt gyarmatosított államok és az el nem kötelezettek csoportosulása is. Ebben a multipoláris világrendben az USA és az EU mellett Brazília, India, Indonézia, Irán, Kína, Oroszország stb. mind fontos szereplővé válhat.

De nem az elmúlt pár évben kezdődött a nem nyugati országok ez irányú törekvése, már több mint 70 éve ezért szólalnak fel: 1955. április 18-án tartották meg az indonéziai Bandung városában az afroázsiai konferenciát, amelyet Burma (ma: Mianmar), India, Indonézia, Pakisztán és Sri Lanka hívott életre. A konferencián 29 ázsiai és afrikai ország vett részt, akik a II. világháborút követően kialakult hidegháborús, kétpólusú világrend egyik tömbjéhez sem tartoztak, és a saját függetlenségükért harcoltak. Ez volt az első olyan afroázsiai nemzetközi konferencia, amelyen nem vett részt gyarmatosító ország.

Egy évvel a konferenciát megelőzően Kína Burmával és Indiával, a bandungi konferencia két alapítójával külön-külön kihirdette a „békés egymás mellett élés öt alapelvét”, azaz: 1) egymás területi épségének és szuverenitásának kölcsönös tiszteletben tartása; 2) meg nem támadás; 3) be nem avatkozás egymás belügyeibe; 4) egyenlőség, kölcsönös előnyök és 5) békés egymás mellett élés. Ebből kifolyólag Kína is meghívott félként szerepelt a konferencián Csou En-laj miniszterelnök képviselésében. A kínai részvételt a nyugati blokk megpróbálta megakadályozni: felrobbantották a miniszterelnöki járatot, amely Hongkongból indult Indonéziába. A miniszterelnök az utolsó pillanatban változtatta meg menetrendjét, ezért nem volt a gépen, így a bombamerénylet sikertelenül maradt. A konferencia keretében kiadták a tízpontos deklarációt, amelyben az aláíró felek megerősítették az ENSZ Chartájában foglalt gondolatokat: az államok szuverenitásának, a nemzetközi jog szabályainak a tiszteletben tartása, a konfliktusok erőszakmentes, békés megoldása, az emberi jogok betartása, a faji megkülönböztetés eltörlése, a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködés, egymás belügyeibe való be nem avatkozás stb., azaz a kínai



„békés egymás mellett élés öt alapelve” épülve egy bővített, tízpontos alapelv jött létre a nemzetközi kapcsolatok kialakítására. Ezzel egy új világrend keretrendszerét hirdették meg.

Ezt követően is kínai vezetők folyamatosan a világrend megreformálását követelték. 1) Mao Ce-tung „három világ”-elméletét Teng Hsziao-ping az 1974-es ENSZ-közgyűlésen mutatta be. Ebben az elméletben három részre tagolták a világot, amelyben az „első világ” a két szupernagyhatalom, az USA és a Szovjetunió, akik hegemon hatalmat akarnak megszerezni. A „második világ” a fejlett országokat jelenti, a „harmadik világ” pedig az ázsiai, dél-amerikai és afrikai fejlődő országokat. Teng kifejtette, hogy a nemzetközi békére és biztonságra elsősorban a nagyhatalmak hegemon törekvései jelentik a legnagyobb veszélyt. 2) Az 1978-ban meghirdetett „reform és nyitás”-politika keretében Teng Hsziao-ping több beszédében is foglalkozott az új világrend kialakításának gondolatával. 1985. március 4-én külföldi vezetők fogadásakor kijelentette: „Jelenleg a világon az igazi nagy, globális stratégiai kérdés egyike a béke, a másik a fejlődés. A béke a Kelet–Nyugat-probléma, a fejlődés az Észak–Dél-probléma. Észak–Dél, Kelet–Nyugat – négy szóban foglalható össze. Az Észak–Dél-probléma a központi kérdés”. Teng úgy tartotta, hogy az Észak és Dél közötti gazdasági különbségből fakad a békétlenség, és mindennek az alapja a „nem megfelelő világrend”, ezért egy új világrendet kell felállítani a „békés egymás mellett élés öt alapelve” kereteivel. 3) Hu Csin-tao kínai államfő 2005 áprilisában a jakartai afroázsiai konferencián, majd 2005 szeptemberében az ENSZ-központban tartott előadásában hirdette meg a „harmonikus világ” koncepcióját, amely szerint az országoknak „elő kell segítenie a különböző kultúrák közötti békés együttélést, egyenlő párbeszédet, fejlődést és jólétet, közösen együtt kell építeni egy harmonikus világot”.

Mivel azonban a 20. században Kína és az ázsiai országok még gazdaságilag és politikailag nem voltak megerősödve, ezért nem igen tudták hallatni a hangjukat. A 21. századra viszont Kína a világgazdaság második legerősebb országa lett, hatalmas gazdasági és politikai reformokon ment keresztül 1978 óta, ezzel megteremtette a megfelelő gazdasági háttere, hogy a különböző nemzetközi intézményekben, konferenciákon és fórumokon ne csak felszólalhasson, hanem hallattassa a saját maga és az el nem kötelezett országok által képviselt gondolatokat. Kína részvételével megalakult 2001-ben a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO), 2009-ben a BRIC (Brazília, Oroszország, India és Kína együttműködéséhez egy évre rá csatlakozott Dél-Afrika is, így a fórum már BRICS néven működött tovább), de saját kezdeményezésű együttműködés is létrejött az immáron több mint tízéves Övezet és Út kezdeményezéssel (Belt and Road Initiative, BRI).

Ezek az új, nem nyugati nemzetközi kezdeményezések új alternatívát mutatnak fel a jelenlegi világrenddel szemben, ugyanis az eddigi világrend kizárólag a nyugati nagyhatalmak által kialakított szabályrendszeren alapul. A BRICS-országok új szabályt fektettek le, miszerint az együttműködésen belül tilos a tagországok ellen szankciós politikát indítani – a Nyugat által ajánlott világrendre a szankciós politika jellemző, amelyet még a szövetségi rendszeren belül is használnak (lásd Magyarország esetét). A BRI-kezdeményezés öt alapilére (úgy mint politikai konzultáció, infrastrukturális összeköttetés, kereskedelmi kapcsolat, pénzügyi integritás és kulturális kapcsolatok) pedig a kormányok közötti dialógust, a konnektivitást, a szabadkereskedelmet, a pénzügyi összekapcsolódást és az egymás kultúrájának megismerését és tiszteletét, azaz az egyenlőséget hirdeti – ellenben a nyugati rendszerben a kioktató vagy épp a diskurzust elvető, blokkosodást támogató, nem egyenlő félként kezelő hozzáállást láthatjuk napjainkban is. Míg a történelem során a nyugati világrend nulla végösszegű együttműködést hozott a világnak, addig az új alternatívák a mindkét fél számára előnyös együttműködésre teszik a hangsúlyt. Nem hiába az el nem kötelezettek vagy más néven a globális Dél országai sorban állnak, hogy csatlakozhassanak az ázsiai országok által kezdeményezett nemzetközi szervezetekhez. A BRICS-hez már négy új ország csatlakozott, de további 40 vár

**a nem nyugati nemzetközi kezdeményezések alternatívát képeznek**



arra, hogy megszavazzák a belépésüket. Az Övezet és Út kezdeményezéshez pedig már több mint 150 ország csatlakozott.

De nem csak a világrendet, a világgazdaságot és a pénzügyi világot is a nyugati országok dominálják. Az 1944-es Bretton Woods-i konferenciát követően hozták létre a Nemzetközi Valutaalapot (IMF) és a Világbankot mint a világgazdaság fő intézményeit. Mindkettő Washingtonban székel, és míg az IMF-et mindig európai, addig a Világbankot amerikai hivatalnok vezeti. A nem nyugati szakemberek csak a másodvonalban juthatnak szerephez. De egyes országok, mint például Kína véleménye szerint az amerikai és európai országokon kívül más nemzeteket is – gazdasági eredményeik és világgazdasági felelősségük szerint – sokkal nagyobb beleszólási jog illetne meg a világrend alakításában, mint jelenleg. Érdeemes megnézni, hogy jelenleg a vásárlóerő-paritás szerinti világgazdasági ranglista TOP10-es listája miként tevődik össze (a nem nyugati államok külön színnel kiemelve):

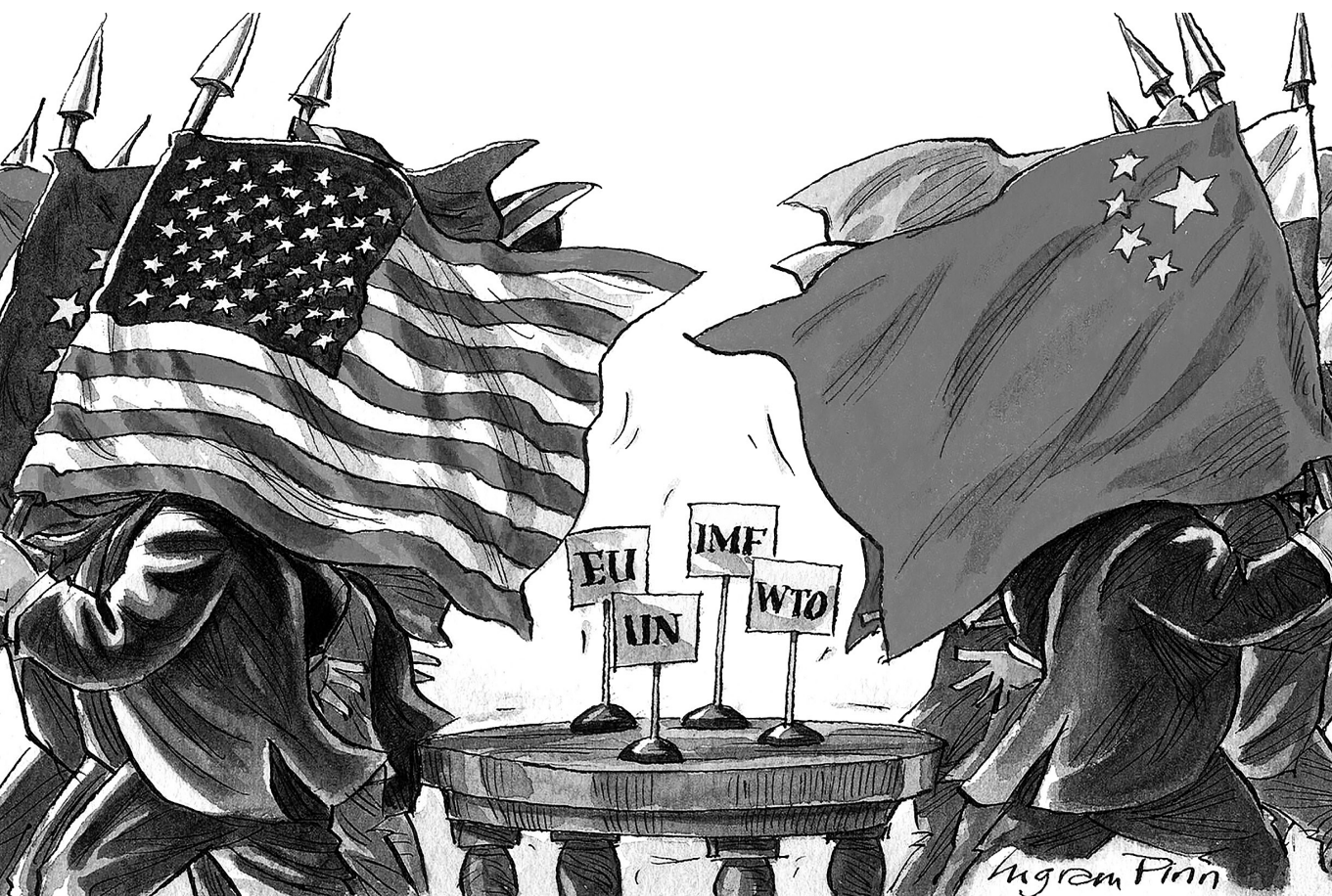
	GDP-PPP	GDP-növekedés
1.	Kína	5,2%
2.	USA	2%
3.	India	7,60%
4.	Oroszország	3,6%
5.	Japán	1,9%
6.	Németország	-0,3%
7.	Brazília	2,9%
8.	Indonézia	5%
9.	Franciaország	0,7%
10.	Egyesült Királyság	0,1%

(Forrás: Világbank adatbázisa)

További makrogazdasági adatokon keresztül lehetne bemutatni, hogy az ázsiai, afrikai és dél-amerikai országok gazdaságilag hogyan emelkednek fel, ezzel a világgazdaság súlypontját miként billentik vissza keletre. De mégis, egyelőre a G7, de azon belül is az Egyesült Államok diktál a világban, és a többi országnak nincs beleszólási joga.

A nem nyugati vagy az úgynevezett globális Dél országai – amellet, hogy létrehozzák saját szövetségi rendszereiket – az ENSZ-t tekintik a legmegfelelőbb és legkorrektebb nemzetközi intézménynek. A világszervezet Közgyűlésének legutóbbi, 79. ülészakán több ország képviselője is elégedetlenségének adott hangot azzal kapcsolatban, hogy az ENSZ intézményei – kiemelten a Biztonsági Tanács – nem tükrözik a világ megváltozott erőviszonyait. Retno Marsudi indonéz külügyminiszter, Bah Oury guineai miniszterelnök, de Espen Barth Eide norvég külügyminiszter is amellet érvelt, hogy a világszervezet intézményeiben igazságosabb képviselet jár a világ számos részének, benne Afrikának is, a kontinens ugyanis „történelmi igazságtalanság” áldozata.

A szervezeti reformokon túlmutatóan markáns álláspontot fogalmaztak meg a világrendi átalakulással kapcsolatban Kína, Oroszország és Belarusz külügyminiszterei, hangot adva a globális Dél elégedetlenségének. Vang Ji kínai külügyminiszter szerint a nemzetközi kapcsolatoknak a kölcsönös tiszteletre, méltányosságra, igazságosságra és *win-win* együttműködésre kell épülniük. A globális Dél országainak „modernizációs törekvései még sosem voltak ilyen erősek,” a fejlődés, a modernizáció pedig „minden ország népének törvényes joga, nem pedig néhány ország kiváltsága”. A kínai miniszter szerint szembe kell szállni az unilaterálizmussal és a protekcionizmussal, segíteni kell a fejlődő



#### Észak és Dél harca –

A globális intézmények és a nagyhatalmak megosztottsága  
(A Financial Times hivatalos Facebook-oldala)

országoknak átugrani a fejlődési szakadékat, egy multipoláris világrendben pedig minden országnak megvan a helye, mégpedig méretétől függetlenül. „A konfrontáció és a hegemonia nem old meg semmilyen globális problémát, sőt hátráltatja a multipoláris világrend kialakítását, amely a nagy és kis nemzetek egyenjogúságán alapul” – mondta Szergej Lavrov orosz külügyminiszter, aki arra szólította fel a Nyugatot, hogy tartózkodjon attól a „neokolonialista gyakorlatától, hogy az egész világot a saját hasznára zsákmányolja ki”. Figyelmeztetett, a globális Dél és a Kelet számos regionális szervezeten és más formációkon, például a BRICS-en keresztül is globális szinten kiáll a döntéshozatali jogaiért. A fentebb említett elnyomás példjaként említette Makszim Rizsenkov belarusz külügyminiszter, hogy „ma a világ mintegy negyven országa, két és fél milliárdos összlakossággal, illegális korlátozó intézkedések alanya, amelyeket az Egyesült Államok és az Európai Unió rendelt el”. A miniszter szerint „új többség” van formálódóban, és „a globális Dél szabad országai” nem fogadják el a szankciókat, valamint a Nyugat által rájuk erőltetett „demokratizációt”.

## EURÁZSIA KORSZAKA

Az elmúlt évtizedekben Ázsia gyors gazdasági felemelkedésének lehettünk szemtanúi, amelyet egyesek a Nyugathoz való felzárkózásként definiáltak. Ma már azt láthatjuk, hogy többről van itt szó.

A világrend átalakulása mellett az ipari forradalom 4.0 is folyamatban van, és a korábbi ipari forradalmak történelme során láthattuk, hogy a világrend formálásában az jutott vezető szerephez, aki megnyerte az ipari forradalmat. Az új technológiai fejlesztésekben, mint a digitális gazdaság, zöld technológia, mesterséges intelligencia stb. az ázsiai országok az élre törtek. Az IMF, a Bloomberg Economics és a nagy nyugati, nemzetközi intézmények azt prognosztizálják, hogy Ázsia 2050-re visszatér a világgazdaság epicentrumába. Az évszázad

közepére a világ népességének már most több mint felét adó kontinens a globális GDP 50 százalékát is megtermelheti, miközben Észak-Amerika és Európa visszaszorul. Nagyrészt Kína és India térnyerésének köszönhetően a feltörekvő országok GDP-részesedése szárnyalásnak indul – míg 2000-ben a globális kibocsátás körülbelül ötödét adták, 2050-re arányuk megközelítheti a 60 százalékot. Ez az országok relatív hatalmi pozíciójára is kihat: 2033-ra India megelőzi Japánt, és a világ 3. legnagyobb gazdaságává válik, míg 2035-re Kína megelőzi az USA-t. 2050-re előreláthatólag Indonézia is bekerül a világ tíz legnagyobb gazdasága közé. A Kelet feltörekvő államai – tanulva a nyugati példákból – új, ázsiai irányba indultak: új gazdasági modelleket követnek, amelyek a hosszú távú fenntartható növekedést célozzák. Nézzünk öt elemet, amelyben mindmind Eurázsia vezet!

## 2050-re Ázsia lesz az epicentrum

1. A fejlődés egyik alappillére a versenyképesség-növelő *innováció*, különösen a széles körű digitalizáció. Mára a technológiai követés helyett egyre inkább a vezető szerepet tűzik ki célul az ázsiai gazdaságok. A szabadalmi igénybejelentések 68 százalékát az ázsiai országok adják.
2. A *világkereskedelem* viszonylatában is látványos Eurázsia felemelkedése. Miközben az Egyesült Államok 52 ország számára a legfontosabb kereskedelmi partner, addig Kínát már 124 ország tekinti első számú kereskedelmi partnerének. Az Egyesült Államok és Európa évi több mint egybillió dollár összegű kereskedelmi forgalmat bonyolít le az Atlanti-óceánon keresztül. Ugyanakkor Európa és Ázsia kereskedelmi forgalma már 2020 előtt meghaladta az egybillió dollárt, az elmúlt években pedig 1,6 billió dollárra nőtt az értéke. Az Övezet és Út kezdeményezés (mely projekt jelenleg a világ GDP-jének mintegy 40 százalékát, a Föld lakosságának 70 százalékát öleli fel) révén Európa és Ázsia kereskedelmi kapcsolatainak további bővülése várható. Az útvonalak nem újak, hanem már évezredek óta működnek és összekapcsolódnak, a tengeri útvonalak és szárazföldi gazdasági folyosók összefüggő hálózatot alkotnak. Csak az „új eurázsiai földhíd” gazdasági folyosó 108 várost köt össze. A terv meghirdetése óta több száz projekt valósult meg. Negyvenegy csővezeték, 203 híd és autópálya-fejlesztés, valamint egy sor új vasútvonal épül, sőt 2019 elején csak Európában tizenkét új kikötőfejlesztés indult el. Az Európai Unió és Kína között a vasúti áruszállítás eredményeként több mint 1,1 billió tonna áru cserél gazdát. A világkereskedelem kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a TOP10 legnagyobb kikötőből mindegyik Ázsiában található – ebből hat Kínában.
3. A *pénzügy* területén is hatalmas újításokat hoz a negyedik ipari forradalom, gondolhatunk itt a *fintechre*, a *blockchain* technológiára, a kriptovalutákra és a digitális központi banki pénzekre, amelyek forradalmasítják a pénzügyeket. Az azonnali fizetési rendszerek, a mobilbankolás és a digitális pénzügyi szolgáltatások egyre nagyobb teret nyernek, gyorsabbá és hatékonyabbá téve a pénzügyi tranzakciókat, és ebben már az ázsiai országok, de legfőképpen Kína, Dél-Korea, Japán és a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN) államai állnak az élen. Emellett kínai kezdeményezésre megjelentek az ázsiai pénzügyi szervezetek, mint az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank és a Selyemút Alap, amelyek az IMF és a Világbank ellensúlyai lehetnek. Tehát a világ pénzügyi rendszerében is, mint ahogy a világgazdaságban is, átrendeződést láthatunk.
4. A *megújuló energia* terén is Ázsia, azon belül pedig Kína lett az egyik vezető nagyhatalom, ugyanis Kína rendelkezik a legnagyobb napenergia-kapacitással – egyedül akkora kapacitása van, mint a ranglista következő négy helyezettjének (USA, Németország, India és Spanyolország) –, emellett a világ tíz legnagyobb napelemparkjából több is Kínában található, a TOP10-ben pedig csak ázsiai napelemparkok találhatóak! Továbbá a szélenergia-kapacitás terén is Kína messze az élen jár, a napenergiához hasonlóan egyedül



nagyobb kapacitással rendelkeznek, mint az USA, Japán, Németország és India együttvéve. A fenntarthatósághoz kapcsolódó elektromos autók gyártásában is Kína áll az élen – nem hiába az USA és Európa is szankciókkal próbálja hátráltatni a kínai fejlődést, akár a saját gazdaságuk és versenyképességük hátrányára is.

5. A jövő technológiája az *űr* kutatás, márpedig az űrversenyben az ázsiai országok komoly eredményekkel jelentek meg. Kína immáron saját űrállomással rendelkezik a rengeteg műholdja mellett, India 2023. augusztusban pedig sikeresen elérte a Holdat a Csandraján-3 holdjárójával.

És még hosszan sorolhatnánk, hogy az ázsiai országok, de legfőképp Kína, mely területeken előzte meg Európát és az Egyesült Államokat, továbbá, hogy hogyan lett Ázsia a globalizáció, a konnektivitás, a fenntartható és zöld gazdaság, valamint a digitalizáció éllovasa. Erre válaszul a Nyugat démonizálni kezdte Kínát és az ázsiai országokat, aztán a blokkosodás és egy új hidegháború felé vette az irányt.

**Szuperkontinens –**  
Nagy-Eurázsia centrális elhelyezkedése a földgolyón  
(*Wikimedia Commons*)

## VILÁGRENSZERVÁLTÁS

Egy világrendi átalakulásnak vagyunk szemtanúi, amely abban különbözik az 500 éves atlanti korszaktól, hogy a felemelkedő hatalom nem egy nyugati civilizációból jövő állam, hanem a nyugatitól teljesen különböző gondolkodásmóddal rendelkező nemzet. Ezért is fogalmazódott meg Békés Márton főszerkesztőben a „világrendszerelváltás” fogalma, amelynek külön lapszámot szentelt a *Kommentár* (2022/4). Az eddig gyarmatosított, nyugati nagyhatalmak által elnyomott országok a felszabadulásukat követően visszatérhettek saját fejlődési pályájukra, és célul tűzték ki, hogy visszaszerzik a gyarmatosítás előtti korban betöltött gazdasági pozíciójukat. Gyors, dinamikus gazdasági fejlődésen mennek keresztül ezen ázsiai országok, amelyek a 21. században a világgazdaság motorjai lettek az 5-10 százalékos gazdasági növekedésükkel az európai és amerikai 1-2 százalékos emelkedéssel szemben. Ahogy láthattuk, nemcsak felzárkózás zajlik, hanem a jövő megatrendjeiben is az élre törtek.

A Nyugat – megszokva ötszáz évig tartó egyeduralmát – nem nézi jó szemmel, hogy más civilizációk gazdaságilag megerősödnek, és egyes területeken meg is előzik. Ebből kifolyólag kihasználja az információs buborékot, démonizálja a Keletet és a felemelkedő régiókat, emellett konfliktusokat gerjeszt a különböző régiókban, hogy ne tudjon kialakulni az eurázsiai szuperkontinens – ahogy ezt, mint fő amerikai stratégiai cél, Zbigniew Brzezinski meg is írta *A nagy sakktábla* című művében. A nyugati információs buborék hatásainak kitéve és a félezer évig tartó nyugati uralomból kifolyólag nyugati gondolkodással próbáljuk értelmezni a keleti országok külpolitikai eseményeit, helytelenül. Hiszen ha megvizsgáljuk a multipoláris világrend új résztvevőit, Kínát, Indiát, a délkelet-ázsiai országokat, Szaúd-Arábiát, Iránt, Brazíliát és az afrikai országokat, akkor jól látható, hogy mindegyik pólus különböző civilizációval rendelkezik, ahhoz tartozó más kultúrával, más gondolkodással. Ha egymásra vetítjük a kilenc civilizáció (még egyszer: afrikai, buddhista, hindu, iszlám,

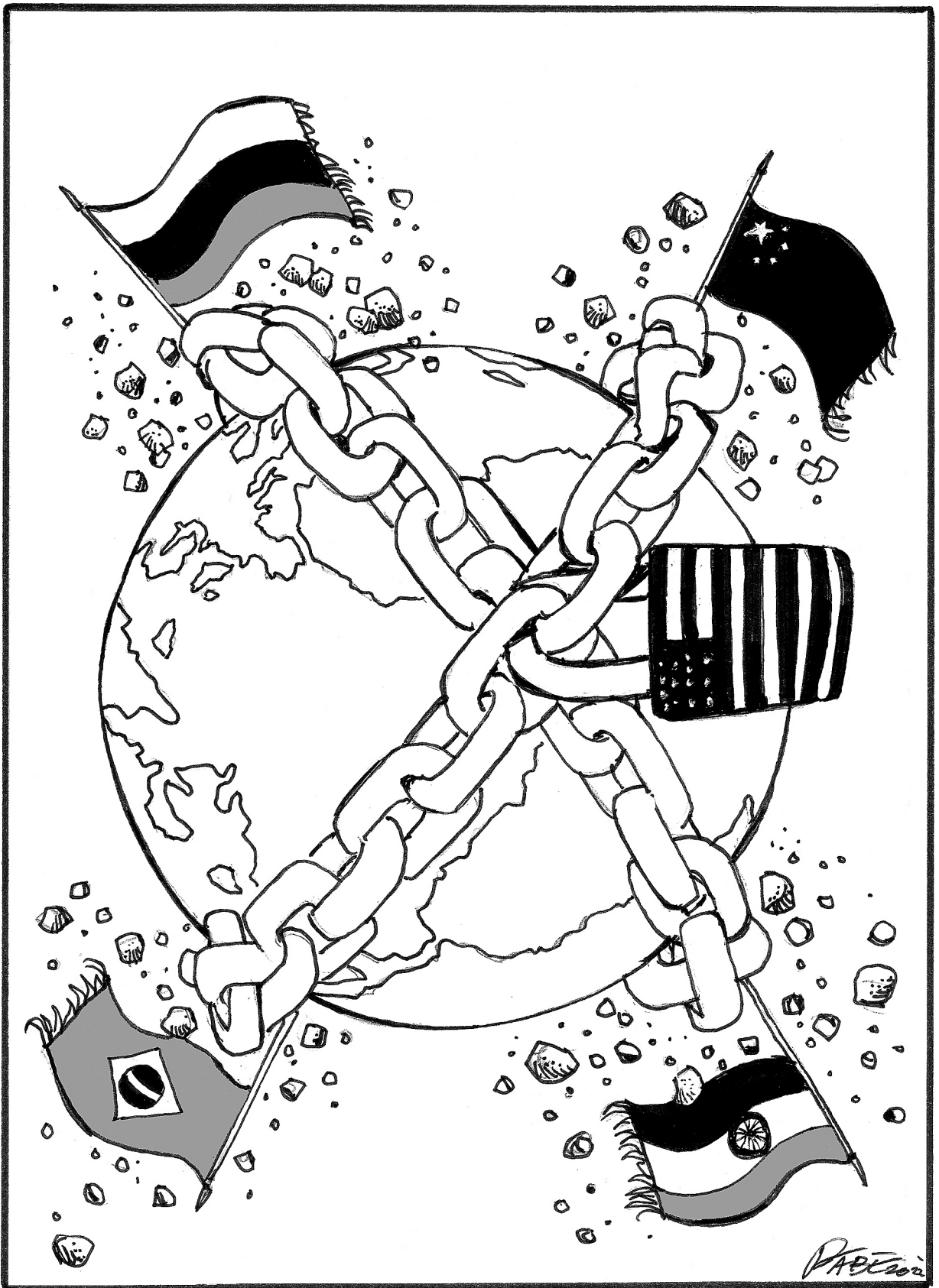
japán, latin-amerikai, nyugati ortodox keresztény, sino) és a multipoláris világrend főbb szereplőinek (Amerikai Egyesült Államok, Európai Unió, India, Indonézia, Irán, Mexikó, Oroszország, Kína) térképét, azt kapjuk, hogy mindegyik pólus más civilizációhoz tartozik. Ahhoz, hogy megfelelően felkészüljünk az új világrendre, ki kell lépnünk a saját információs buborékunkból, meg kell ismernünk a többi civilizáció gondolkodását. Szun-ce *A háború művészetében* megírta: „Ha ismerjük a másikat, és ismerjük magunkat is, akkor száz csatában sem jutunk veszedelembe.” És míg a Nyugat felsőbbrendű attitűddel tekint a különböző civilizációkra, és nyugati terminológiákkal értelmezi azokat, a többi civilizáció nagyon is jól ismeri a saját kultúráját, de a nyugati gondolkodást is.

A 2008-as gazdasági világválság rávilágított a régi, unipoláris világrend gyengeségeire. Matolcsy György, a Magyar Nemzeti Bank elnöke az *Eurázsia* magazin 2024. októberi számában úgy fogalmazott, a krízis megmutatta, hogy „sem a Nyugat, sem más térségek nem képesek önállóan, elszigetelten választ találni a 21. század kihívásaira. Míg Nyugaton a gazdasági kilábalás hosszabb időt vett igénybe, Kínát és más ázsiai gazdaságokat kevésbé érintette a válság, így felgyorsult a közeledésük a nyugati gazdasági teljesítményhez.” Hazánk időben ismerte fel, hogy – a nyugati szövetségi rendszert nem feladva – diverzifikálnia kell gazdasági kapcsolatait. Magyarország kormánya 2010-ben meghirdette a keleti nyitás politikáját, amellyel kapcsolatban Orbán Viktor miniszterelnök kijelentette, hogy „nyugati zászló alatt hajózunk, de keleti szél fúj a világgazdaságban”. A keleti nyitás tehát nem nyugati zárást jelent, hanem gazdasági diverzifikációt, ebben a tekintetben pedig a konnektivitás és a gazdasági semlegesség politikájának előképe. Annak érdekében, hogy Magyarország sikeresen építse fel – vagy sok esetben építse újra – kapcsolatait a fejlődő régiókkal, és sikeresen pozícionálja magát az új világrendben, meg kell ismernie a különböző kultúrákat és azok gondolkodásmódját, ehhez pedig még több, Ázsiát nem csak könyvekből ismerő szakemberre van szüksége. A továbbiakban is a blokkosodás helyett a konnektivitást, az ellenségeskedés helyett

mindegyik pólus  
különböző civilizációval



rendelkezik



a párbeszédet kell támogatni, hiszen csak kölcsönös előnyökön és kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködéssel lehet támogatni a gazdasági fejlődést. Így hajózhat ki Magyarország épségben, de legfőképpen nyertesén a világrendszerátítás háborgó tengeréről. ■

**Világtöbbség –**  
Fábián István rajza a  
világrendszerátításról  
a *Kommentár*  
2022. évi 4. számában